

**Инвестициялар, инвестицион фаолият ва уларнинг моҳияти билан боғлиқ
илмий тадқиқотлар олиб борган маҳаллий олимларнинг илмий қарашлари тўғрисида маълумот**

№	Муаллифлар	Тадқиқот йўналиши	Асосий илмий натижаларнинг қисқача мазмуни
1.	Н.Ғ.Каримов (Каримов Н.Ғ. Иқтисодий интеграциялашув шароитида инвестицияларни молиялаштиришнинг бозор механизмларини жорий этиш муаммолари: 08.00.07 – “Молия, пул муомаласи ва кредит. Иқтисод фанари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси./ЎзР Банк-молия академияси. – Т., 2007. – 235 б.)	Инвестицияларни молиялаштиришнинг бозор механизмларини жорий этиш. Олим томонидан инвестицион фаолиятни қимматли қоғозлар бозори ва тижорат банклари орқали молиялаштириш механизмини такомиллаштириш ҳамда қимматли қоғозларнинг инвестицион жозибadorлиги таҳлилига қаратилган илмий-назарий ва илмий-услубий тадқиқотлар олиб борилган. Ўзбекистон корхоналарининг инвестицион жозибadorлигини ошириш йўналишлари ва унга таъсир кўрсатувчи омиллар таҳлил этилган.	Миллий иқтисодиётни ривожлантиришнинг ҳозирги босқичидаги инвестицион сиёсатни такомиллаштириш борасидаги асоси муаммолардан бири – бу инвестиция нормасининг пасайиш суръатига эга эканлиги ҳисобланади. Инвестицион фаолият ўзининг аниқ таснифлаш мезонларига ва йўналишларига эга бўлган фаолият ҳисобланиб, уни молиялаштиришнинг бозор механизмлари мажмуига қуйидагилар киради: <ul style="list-style-type: none"> - қимматли қоғозлар бозори; - чет эл инвестициялари; - тижорат банкларининг ва халқаро молия институтларининг маблағларидан улуш қўшиш орқали ёки кредит линиялари орқали молиялаштириш; - синдициялаштирилган кредитлар; - инвестицияларни лойиҳавий; - венчурли; - корпоратив; - лизинг муносабатлари орқали молиялаштириш механизмлари.
2.	Ф.Ў.Додиев (Додиев Ф.Ў. Инвестицион фаолиятни молиявий рағбатлантириш: 08.00.07.: Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси./ЎзР Банк-молия академияси. – Т., 1998. – 128 б.)	Инвестицион фаолиятни молиявий рағбатлантириш. Олим ушбу йўналишда асосий эътиборни инвестицион фаолиятни бюджетдан ташқари молиялаштириш, шунингдек, солиқ сиёсати орқали инвестицион фаолиятни рағбатлантириш ва фоиз сиёсатининг инвестицион фаолиятга таъсирини тадқиқ этган.	Инвестиция деганда тадбиркорлик фаолияти ва бошқа турдаги фаолият объектларига келгусида флйда (даромад) олиш ёки ижтимоий самарага эришиш мақсадида инвесторлар қўядиган барча турдаги мулкый, молиявий ва интеллектуал бойликлар тушунилади. Инвестицион жараён тадбиркорлик ва бошқа фаолият турларини ташкил этиш учун молк-мулкларнинг капиталлашувини таъминлаш мақсадида инвесторларнинг ресурсларни жамғариш ва уларни турли шаклда қўйиш билан боғлиқ ҳаракатлари йиғиндисидир.
3.	Н.Р.Кузиева (Кузиева Н.Р. Хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар фаолиятини рағбатлантиришнинг молия-кредит механизмини	Хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар фаолиятини рағбатлантиришнинг молия-кредит механизмини такомиллаштириш йўналишлари.	Давлат, юридик ва жисмоний шахсларнинг даромад олиш ва бошқа ижобий самарадорликка эришиш мақсадида мамлакат ичкарасида ва ташқарисида янги корхоналар ташкил этиш, фаолият кўрсатаётган корхонларни кенгайтириш, қайта таъмирлаш ва техник жиҳатдан қайта қуроллантириш, кўчмас

	<p>такомиллаштириш йўналишлари. 08.00.07.: Иқтисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси./ЎЗР Банк-молия академияси. – Т., 2008. – 293 б.)</p>	<p>Олимнинг тадқиқот марказида хорижий инвестициялар иштирокидаги корхонлар фаолиятини рағбатлантиришда солиқ ва кредит механизмларини такомиллаштириш масаласи ётган.</p>	<p>мулк, акциялар, облигациялар ва бошқа қимматли қоғозлар ҳамда активларни сотиб олишга йўналтирилаётган молиявий маблағлари, мулкӣ ва интеллектуал бойликларга инвестициялар дейилади.</p>
4.	<p>Б.Ш. Муминов (Муминов Б.Ш. Ўзбекистон иқтисодиётида марказлашган инвестицияларнинг самарадорлигини ошириш йўллари. 08.00.07.: Иқтисод фанлари номзоди диссертацияси./ЎЗР Банк-молия академияси. – Т., 2012. – 135 б.)</p>	<p>Ўзбекистон иқтисодиётида марказлашган инвестицияларнинг самарадорлигини ошириш. Ушбу йўналишда олим асосий ургуни марказлашган инвестицияларни самарадорлигини оширишдаги муаммолар ва уларни бартараф этиш билан боғлиқ илмий-амалий тавсияларни ишлаб чиқишга, шунингдек, марказлашган инвестицияларни жалб этишнинг ҳуқуқий-институционал асосларини, уларнинг самарадорлигини баҳолашга қаратган.</p>	<p>Марказлашган инвестициялар ҳисобидан лойиҳаларни молиялаштириш самарадорлигини ошириш мақсадида қуйидагиларни таклиф этади:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тижорат тузилмаларининг кафолатга бўлган талабини таъминлаш мақсадида кафолат-гаров жамғармалари тизимини шакллантириш; - аҳоли бўш пул маблағларини инвестицион жараёнларга жалб қилиш мақсадида қимматли қоғозлар бозорини янада ривожлантириш, турли қимматли қоғозларни муомалага чиқариш; - ишлаб чиқаришни тузилмавий-технологик қйта қуришни жадаллаштириш мақсадида марказлашган кредит ресурсларнинг бир қисмини тез қоплайдиган инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришга қаратиш, шу жумладан кичик бизнес объектларига йўналтириш; - инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришнинг нокредит усулларида бўлган лизинг, франчайзинг, факторинг кабиларни фойдаланишни кенгайтириш; - инвестицион лойиҳаларни сифатини ошириш, лойиҳаларни капитал қўйилмалар самарадорлиги талабларига мос келиши мақсадида тижорат асосида доимий равишда фаолият юритадиган инвестицион оийҳалар қўрғазмасини ташкил этиш.
5.	<p>Д.Ғ. Ғозибеков (Ғозибеков Д.Ғ. Инвестицияларни молиялаштириш муаммолари. Иқтисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2002.)</p>	<p>Инвестицияларни молиялаштириш муаммолари.</p>	<p>Агар мамлакат ичида жамғариш инвестициялардан кўп бўлса, унда бу мамлакатда экспорт импорт ҳажмидан кўпроқ бўлади. Агар аксинча бўлса, бундай мамлакатнинг экспорт ҳажми унинг импортидан кам бўлади. Ўз имкониятларига қараганда ортиқроқ истеъмол қилувчи мамлакат ташқаридан, четдан жалб қилинадиган инвестициялар ҳисобига ўз экспортининг импортидан ортиқ бўлишига интилади. Бундай ҳолда жалб қилинган инвестициялар кредит тусини олади. Хорижий инвестициялар капитални қулайроқ қилиб жойлаштириш ҳамда у эгасига қайтиб келгунга қадар нисбатан</p>

			узоқ муддат давомида ундан фойда кўриш мақсадида экспорт қилувчи мамлакатларнинг кпитал қабул қилувчи мамлакатлар реал ва молиявий активларига қўйилишини билдирган ҳолда, бир иқтисодиётдан иккинчисига капитал оқимини кўрсатади.
6.	Ш.Р.Ражаббаев (Ражаббаев Ш.Р. Ўзбекистон валюта сиёсатининг хорижий инвестицияларни жалб этишга таъсири. 08.00.007 – “Молия, пул муомаласи ва кредит” ихтисослиги бўйича иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация./ЎзР. Банк-молия академияси. – Т., 2008.)	Ўзбекистон валюта сиёсатининг хорижий инвестицияларни жалб этишга таъсири. Тадқиқотда олим томонидан урғу қаратилган жиҳатлар: хорижий инвестицияларни жалб этишда валюта сиёсатининг таъсири таҳлил этилган ва инвестицияларни жалб қилиш механизмини такомиллаштиришга қаратилган илмий таклиф ва амалий тавсиялар ишлаб чиқилган. Шунингдек, олим хорижий инвестицияларнинг кириб келиши ва мамлакатда фаолият юритишини таъминлайдиган қонунчилик асосларини ва мустақиллик йилларида инвестицион фаолликда юз берган ўзгаришларни таҳлил этган.	Хорижий инвесторнинг эътиборини жалб қилиш учун чет эл инвестицияларининг эҳтимоли бўлган оқимлари билан боғлиқ жами масалаларни ҳисобга оладиган, замонавий, рағбатлантирувчи қонун ҳужжатларидан ташқари, олиб борилаётган молия сиёсатини такомиллаштириш ва миллий валюта мавқеини мустаҳкамлаш зарур. Мамлакат иқтисодиётига йўналтирилаётган инвестицияга таъсир этувчи асосий омиллардан бири республикада амалга оширилаётган валюта сиёсати бўлиб ҳисобланади. Хорижий инвестициялар оқимидаги ўзгаришлар устун даражада валюта бозоридаги ислохотлар билан боғлиқ. Қулай инвестицион муҳит ёманлашуви билан хорижий инвестициялар мамлакатдан чиқиб кетиб, умумий инвестицияларда давлат ҳиссаси ортиб кетади.
7.	М.А.Раимжанова (Раимжанова М.А. Ўзбекистонда эркин иқтисодий ҳудудларга инвестицияларни жалб қилишни фаоллаштириш. 08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит ихтисослиги бўйича иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация /ТМА. – Т., 2012.)	Ўзбекистонда эркин иқтисодий ҳудудларга инвестицияларни жалб қилишни фаоллаштириш. Ушбу йўналиш бўйича олим қуйидаги тадқиқотларни олиб борган: жаҳон амалиётидан келиб чиқиб, ЭИХларда самарали инвестицион фаолият юритиш тизими бўйича шарт-шароитлар ўрганилган; Ўзбекистонда ЭИХларга хоиржий инвестициялар жалб қилишни рағбатлантиришга қаратилган илмий тавсиялар ишлаб чиқилган.	Олимнинг фикрига кўра мамлакат ҳудудида махсус иқтисодий режим ва маъмурий бошқарувга эга бўлган, давлат аралашуви камайтирилган ва айна вақтда унинг назоратидан буткул озод этилмаган, балки хўжалик юритувчи субъектлар фаолият юритиши учун мамлакатнинг бошқа ҳудудларида амал қилмайдиган имтиёз ва рағбатлантиришлар бериладиган ҳудуд – ЭИХ деб тушуналади. Ўзбекистонда ЯИМ ва экспорт ҳажми билан ТТХИ ўртасида тўғридан-тўғри пропорционал боғланиш борлигини эконометрик таҳлиллар орқали изоҳлаган ва иқтисодий моделлариини ишлаб чиққан.
8.	М.Х.Элмуродов (Элмуродов М.Х. Бозор иқтисодиёти шароитида инвестицион фаолият ва уни кредит билан таъминлаш масалалари. 08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит ихтисослиги бўйича иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун	Бозор иқтисодиёти шароитида инвестицион фаолият ва уни кредит билан таъминлаш масалалари. Инвестицион фаолият ва уни кредит билан таъминлаш орқали фаоллаштириш механизми илмий жиҳатдан таҳлил этилган. Инвестицион фаолият самарадорлигини баҳолашнинг омилли кўрсаткичлари ишлаб чиқилган. Тадқиқотда анкета-сўровномаси орқали ҳудудлар кесимида	Инвестор инвестицияни амалга ошираётганда кредит маблағларидан турли мақсадларда фойдаланади, яъни у қисқа муддатда аниқ жорий заруриятлар учун ва айланма маблағларни тўлдиришда, ўрта муддатда эса маҳсулотнинг янги турлари ва технологик жараёнларни ўзлаштириш билан боғлиқ бўлган ўзини-ўзи тез қоплайдиган ва юқори смарали тадбирлар учун, узоқ муддатда эса, асосан қурилиш, иншоатларни техник қайта жиҳозлаш ва қайта тиклаш каби қатор инвестицион мақсадларда фойдаланади. Хусусий ҳол учун инвестицион иқлимга ижобий

	ёзилган диссертация./ТМИ. – Т., 2001.)	инвестицион жозибаторликни рейтинг кўрсаткичи орқали аниқлаган.	таъсир этувчи омиллар: иқтисодий ҳолат, социал иқтисодиёт барқарорлиги; тидбиркорликнинг ривожланганлик даражаси; фаолият кўрсатишга қулай қонун ва қоидалар; маданият ва маънавият; инвесторларнинг қизиқиши. Инвестицион иқлига салбий таъсир кўрсатувчи омиллар: иқтисодий ва сиёсий нобарқарорлик; солиқ тизимининг тўғри йўлга қўйилмаганлиги; инфраструктуранинг ривожланмаганлиги; суғурта қилиш механизмидаги камчиликлар; инвестицион лойиҳалар учун аниқ маълумотларнинг йўқлиги; қимматли қоғозлар бозорининг ривожланмаганлиги.
9.	Д.Ҳ.Набиев (Набиев Д.Ҳ. Таълим соҳасидаги инвестицияларни молиялаштириш масалалари. 08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит ихтисослиги бўйича иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация./ТДИУ. – Т., 2005.)	Таълим соҳасидаги инвестицияларни молиялаштириш масалалари. Ушбу номдаги диссертацияда олим инвестицияларнинг назарий асослари, Ўзбекистонда инвестиция муҳити ва миллий иқтисодиётда хорижий инвестицияларни жалб қилиш зарурияти ва аҳамиятига тегишли бўлган тадқиқотларни олиб борган.	“Молиялаш” деганда, бор мулкни шакллантириш учун молиявий маблағларни ажратишни, “инвестициялаш” деганда эса ажратилган маблағлардан фойдаланишни ва ижобий натижа олишни тушуниш лозим бўлади. Ўзбекистонда хорижий инвестициялар учун қулай инвестиция муҳитини яратиш бўйича изчил чора-тадбирлар кўрилмоқда. Уларнинг негизида иккита асосий омил ётади: <ul style="list-style-type: none"> - сиёсий ва иқтисодий барқарорлик; - инфляция жараёнларини тартибга солиш ва миллий валюта – сўмнинг тўлов қобилиятини оширишга йўналтирилган макроиқтисодий сиёсат. Инвестиция муҳити – катта ва кенг тушунча бўлиб, у мамлакатдаги бозор ислохотларининг етуклик даражаси, халқаро жамиятлар ва мулкдорлик ҳуқуқининг қатъийлиги ва мамлакатдаги умумий-сиёсий ва иқтисодий ҳолатга баҳо берувчи мезон бўлиб ҳисобланади. Инвестор ўз капиталини бирон-бир давлатга йўналтиришдан олдин, шу мамлакатнинг инвестиция муҳитини эътиборга олади: сиёсий ва иқтисодий ҳолатни, социал-иқтисодий барқарорликни, тадбиркорлик фаолияти қай даражада ривожланганини, уларнинг смарали фаолият кўрсатишлари учун қабул қилинган қонун ва қоидаларни, маданиятни, маънавиятни ва инвесторлар ўз маблағларини йўналтириш учун эътиборга оладиган ва улардан хулоса чиқарадиган бошқа фаолият (риск)ларини ўз ичига олади.
10.	С.А.Нуриддинов (Нуриддинов С.А. Ўзбекистон иқтисодиётининг нодавлат секторида инвестицияларни молиялаш. Ушбу номдаги тадқиқотда олим пул оқими ва инвестицияларни молиялашнинг бозор	Ўзбекистон иқтисодиётининг нодавлат секторида инвестицияларни молиялаш. Ушбу номдаги тадқиқотда олим пул оқими ва инвестицияларни молиялашнинг бозор	Инвестициялар самарадорлигини бағолашга миллий иқтисодиётдаги тегишли тармоқларнинг ялпи ички маҳсулотдаги солиштирма ҳиссасини ҳисобга олган ҳолда қараш лозим. Инвестициянинг умумий самарадорлиги фақат

	08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит ихтисослиги бўйича иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация./ТМИ. – Т., 2000.)	механизми, инвестиция жараёнида ўз-ўзини молиялаш ва инвестицияларнинг самарадорлигини аниқлашга доир таҳлиллар амалга оширилган.	айрим секторларнинг ички структураси бўйича эмас, шу билан бирга бу секторнинг макроиқтисодий қайта яратиш (такрор ишлаб чиқариш) жараёнидаги солиштирма ҳиссаси бўйича ҳам баҳоланмоғи керак.
11.	С.Р.Умаров (Умаров С.Р. Қишлоқ хўжалигига инвестицияларни жалб этиш ва улардан самарали фойдаланиш. 08.00.04 – Агросаноат мажмуи иқтисодиёти ихтисослиги бўйича иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация./Тошкент ирригация ва мелиорация институти. – Т., 2008.)	Қишлоқ хўжалигига инвестицияларни жалб этиш ва улардан самарали фойдаланиш. Мазкур мавзу доирасида олим инвестицияларни иқтисодий баҳолашнинг услубий асослари, қишлоқ хўжалигида инвестиция фаолиятини молиялаштириш манбаларида чет эл инвестицияларининг ўрни ва қишлоқ хўжалигида давлатнинг инвестиция сиёсатини фаоллаштириш йўналишларига қаратилган илмий таклиф ва амалий тавсияларни ишлаб чиққан.	Қишлоқ хўжалигида чет эл инвестициясининг барча шакллари фаол жалб қилишда истикболда қуйидаги тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир: <ul style="list-style-type: none"> – инвестициялашга таъсир этувчи омилларни мувофиқлаштирган ҳолда қулай инвестицион муҳитни яратиш; – гуруҳланган омиллар натижасида барча микробосқичларда хорижий инвестицияларни жалб этиш бўйича рейтинг кўрсаткичларни ҳисобга олиш; – асосий капиталга инвестициялар миқдоридан банк кредитлари салмоғини ошириш мақсадида бу борада белгиланган имтиёزلарни қайта кўйиб чиқиш; – хорижий инвестицияларни жалб этувчи хўжалик субъектларида мулк қийматидан тўланадиган имтиёзли солиқ ставкасини ўранатиш орқали уларнинг мол-мулкни қисқа муддатда қайта баҳолашга қизиқтириш; – хорижий инвестицияларни жалб этувчи ҳамда шу асосда товар экспорт қилишни кўпайтирувчи корхоналар учун имтиёزلарни кенгайтириш; – халқаро молия институтларининг республикамизда очган кредит линияларидан тўла-тўқис фойдаланишни таъминлаш; – маҳаллий “масъул” муассасаларнинг хорижий инвестицияларни худудларга жалб қилишдаги фаоллигини ошириш; – хорижий инвесторларнинг тез қарор қабул қилишлари учун ҳисоб ва ҳисобот тизими самарадорлигини ошириш каби кўшимча тадбирларни амалга ошириш зарур.
12.	Б.Қ.Ҳошимов (Ҳошимов Қ. Б. Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарни солиққа тортиш ва уни такомиллаштириш йўллари. 08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит ихтисослиги бўйича	Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарни солиққа тортиш ва уни такомиллаштириш йўллари. Ушбу йўналишда олим қуйидаги илмий масалаларни тадқиқ қилган:	Чет эл инвестициялари – чет эл мулкдорлари томонидан маълум капитални бир иқтисодиётдан мутлоқ бошқа мамлакат иқтисодиётининг қонун билан таъқиқланмаган турли тармоқларига аниқ ва ноаниқ рискларни ҳисобга олган ҳолда, ўз манфаатига эришиш, нисбатан юқори даражада самара олиш

	<p>иктисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация./ТМИ. – Т., 2004.)</p>	<p>чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналар тараққиётида солиқларнинг рағбатлантирувчи родини очиб берган; чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналар худудий тақсимотини такомиллаштиришнинг солиқ механизми таҳлил этган.</p>	<p>мақсадида муайян муддатга сафарбар этадиган барча мулк, молиявий, интеллектуал бойликлардир. Чет эл инвестицияларини мамлакатимиз вилоятлари ўртасида катта фарқ билан тақсимланганлиги аниқланган. Шу боис мамлакатимиз вилоятлари бўйича маълумотларни таҳлил қилиб, уларни 8 та “инвестиция” зоналарига ажратиб, бу зоналарнинг иқтисодий-ижтимоий, географик-экологик ҳолатидан келиб чиқиб, уларда хорижий таъсисчиларнинг корхона низом жамғармасидаги минимал улушини табақалаштириш ва шунга кўра кўшимча солиқ имтиёзларини бериш ёки камайтириш тадбирлари ишлаб чиқилган. Мазкур ёндашув хорижий инвестор учун танлаш имкониятини яратади; кўшимча жорий қиланадиган даромад (фойда) солиғи имтиёзи эвазига янги замонавий техника билан жиҳозланган ЧЭИИКларни ташкил қилиш ва шу орқали ҳозирги кунда долзарб муаммолардан бўлиб турган ишсизлик муаммосини бир-мунча бартараф этилишига олиб келади.</p>
13.	<p>А.Х.Худайбердиев (Худайбердиев А.Х. Инвестиция фаолиятини бошқариш тизимида молиявий ҳисобот ва унинг таҳлилин тақомиллаштириш. 08.00.08 – Бухгалтерия ҳисоби, иқтисодий таҳлил ва аудит ихтисослиги бўйича иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация./ТМИ. – Т., 2005.)</p>	<p>Инвестиция фаолиятини бошқариш тизимида молиявий ҳисобот ва унинг таҳлилин тақомиллаштириш. Ушбу мавзу доирасида олим инвестиция фаолиятини бошқаришда молиявий ҳисобот кўрсаткичларини молиявий таҳлил қилиш ҳамда қишлоқ хўжалик корхоналарининг молиявий ҳолатини ифодаловчи кўрсаткичлар тизимидан инвестиция муҳитини баҳолаш бўйича услублар ишлаб чиққан.</p>	<p>Диссертация ишида салоҳиятли инвесторлар учун ишбилармонлик рискин баҳолаш зарурияти очиб берилган ва у билан боғлиқ молиявий кўрсаткичлар тадқиқ этилган. Шунингдек, қишлоқ хўжалиги корхоналари инвестиция фаолиятини самарали бошқаришда потенциал банкротлик индекси, тўловга қобилиятлик, ликвидлик каби молиявий кўрсаткичларни таҳлил қилиш услуби ишлаб чиқилган. Қишлоқ хўжалиги корхоналарини инвестициялаш имкониятларини аниқлашда молиявий таҳлилнинг инвестиция жозибдорлигини баҳолаш, корхона молиявий ҳолати кўрсаткичларини қиёслама рейтинг баҳолаш усулини қўллаш тадбирлари ишлаб чиқилган.</p>
14.			